

MÚZEJNÉ NOVINKY SPOD TRIBEČA

Obecný hostinec vo Veľkých Topolčanoch

Tak ako iné obce, aj Veľké Topolčany mali svoj obecný hostinec. Nachádzal sa na Legionárskom námestí č. 9 (dnes priestory oproti Tribečskému múzeu na Krušovskej ulici vedľa potravín). Tento hostinec obec dávala do prenájmu, obyčajne na 3 roky. Dražba prenájmu sa konala aj 3. apríla 1923 o 11. hodine v obecnom dome. Bola verejná, mohol sa jej zúčastniť ktokoľvek, podmienkou bolo zloženie kaucie 10 000 korún. Podmienky prenájmu si mohol každý dopredu prečítať. Boli vypracované obecnou radou a podpísal ich starosta Ernest Andreazzy. Licitáciu napokon vyhral Alojz Kvasnička, ktorý už mal hostinec v prenájme. Prenájom podľa zmluvy mal trvať do 15. apríla 1926. Suma, ktorú bol ochotný zaplatiť ako celoročný prenájom obci, sa počas dražby vyšplhala na sumu 23 000 korún. Z inventárneho súpisu bolo súčasťou jedálne 7 väčších stolov, 30 stoličiek Thonet, nástenné hodiny, väčšie zrkadlo, 2 mosadzné elektrické lampy. V ďalších 2 miestnostiach, ktoré slúžili ako výčapné miestnosti boli 2 výčapné pulty, 7 stolov, množstvo stoličiek a nechýbali ani 3 šálky na pľuvanie. Na záhrade sa nachádzali mramorové stoly.

Hostinský Kvasnička sa ale zakrátko po začatí užívania hostinca rozhodol neplatiť nájom (podľa zmluvy štvrtročne), robil priesťahy a žiadal mesto o zníženie celkového nájmu. Aj napriek vylicitovanej sume mesto

napokon ustúpilo a nájom mu znížilo na 18 000 korún. Ani to však nestačilo a onedlho obec musela riešiť ďalšie žiadosti o zníženie tejto sumy. Obecné zastupiteľstvo napokon opäť ustúpilo a znížilo nájom na sumu 12 140 korún. V zmluve bolo taktiež zjednané, že nový prenajímateľ si musí z obecného skladu prevziať 25 hl bieleho (12 korún/l) a 10 hl červeného vína (6 korún/l). Oba druhy vín boli z ročníka 1921. Aj v tomto prípade si víno prevzal, ale až za zníženú cenu, čím obci vznikla škoda 4400 korún. V nasledujúcom roku dokonca Alojz Kvasnička bez upovedomenia obce našiel nového nájomcu, ktorému ale on sám dal také podmienky, že po istom čase vyšiel navivoč. Obci bránil aj v používaní studne, z ktorej voda sa využívala pri kropení ulice. Pri ďalšej dražbe využívania hostinca 22. marca 1926 dal opäť najvyššiu ponuku Alojz Kvasnička. Po predošlých skúsenostiach obec aj napriek sťažnostiam A. Kvasničku dala hostinec do prenájmu Gejzovi Macháčovi na dobu 6 rokov do 15. apríla 1932. Rozhodla sa tak aj z dôvodu, že Macháčova ponúkaná suma ročného nájmu bola iba o 50 korún nižšia oproti sume A. Kvasničku. Ročný prenájom činil 10 700 korún. Živnostenský úrad v Nitre následne v auguste 1926 udeľuje G. Macháčovi koncesiu na vykonávanie hostinskej živnosti. Ani on ale v obecnom hostinci nevydržal celých 6 rokov. V auguste 1928 sa dohodol s obcou o prevedení nájmu na Gejzu Kajabu z Nedašoviec za tých istých podmienok. Dôvodom boli hlavne zdravotné dôvody G. Macháča, keďže poschodová budova hostinca si vyžadovala neustále chodenie po schodoch. Na záhrade v dobe prevodu bola zriadená aj kolkáreň (daň z hry bola 50 hal./osoba) a byt pre obecného kočiša (prestavbu šopy hostinca na byt realizovala firma Kurz a Engliš).

Ani jemu ale obchody nešli podľa predstáv a v roku 1929 obec eviduje už ďalšieho nájomcu, Jozefa Peťovského z Bánoviec. Od roku 1932 časti hostinca využívala aj Telovýchovná jednota Sokol. J. Peťovský si napokon udržal hostinec až do novembra 1934. Obecné zastupiteľstvo ešte žiadal o zrušenie nájomného za posledný polrok, čo mu ale nebolo schválené. Obec sa nakoniec rozhodla využívať budovu hostinca iným

Bývalá budova hostinca vpravo vpredu

spôsobom. Pre nedostatok vhodných školských priestorov boli v budove zriadené 4 triedy ľudovej školy a od septembra 1936 sa budova začala využívať pre potreby novovzniknutého gymnázia.

Mgr. Bohuš Sasko

Asanácia budovy - začiatok 70. rokov

Voda – nenahraditeľný priestor pre život

Voda pokrýva takmer tri štvrtiny zemského povrchu. Nachádza sa v podzemí aj v ovzduší a je v neustálom kolobehu. V prírode je pre všetky organizmy nesmierne dôležitá. Tematike tejto významnej zložky životného prostredia bola venovaná výstava Voda – nenahraditeľný priestor pre život, ktorá predstavila sladkovodné biotopy ako miesta s bohatou biologickou diverzitou. Prezentovala spoločenstvá vodných organizmov typické pre rozličné biotopy stojatých i tečúcich vôd.

Výstava bola koncepcne rozčlenená do viacerých tematických celkov. Úvod bol venovaný kolobehu vody v prírode. Ďalšia časť bola zameraná na modelovanie reliéfu a vytváranie jaskynných priestorov, pri ktorých má voda nezastupiteľnú úlohu. Prezentované boli osteologické zvyšky jaskynného medveda, ktorého domovom v ľadovej dobe boli jaskyne. Obyvateľov dávnych morí a oceánov predstavili fosílné zvyšky bezstavovcov zastúpených trilobitmi, amonitmi, belemnitmi, lastúrnikmi a koralmi, ale aj stavovcov, ako sú napr. drsnokožce.

Podstatná časť výstavy bola zameraná na život v súčasných stojatých i tečúcich vodách, ktoré spolu s ich brehovými porastmi tvoria najvýznamnejšie prvky ovplyvňujúce vodný cyklus krajiny. Bohatý textový a fotografický materiál priniesol informácie nielen o kolobehu živín a o potravinových reťazcoch, ale najmä o významných zástupcoch flóry a fauny týchto biotopov. Zoologické preparáty doplnené voľne sušenými rastlinami v imitovanom prírodnom biotope priblížili druhovú rozmanitosť rastlínstva a živočíšstva.

Prostredníctvom informačných panelov a zbierkových predmetov boli prezentované spoločenstvá tečúcich vôd, ktoré prechádzajú od prameňa k ústiu mnohými premenami. Mení sa šírka a hĺbka toku, teplota vody, rýchlosť prúdu, charakter dna i obsah kyslíka, a tým aj flóra a fauna. Zastúpené boli nielen spoločenstvá prudšie tečúcich potokov pstruhového pásma, ale aj druhovo bohatšie pomaly tečúce toky a mŕtve ramená riek. Výstava pokračovala prezentáciou rastlínstva a živočíšstva typického pre stojaté vody. Biologickú diverzitu ichtyofauny tu priblížili dermoplastické preparáty zubáča veľkoustého, ostrieža zelenkastého, štučky severnej či úhora európskeho. Nielen biotopy vôd, ale aj ich brehovú porast vyvíjajú nezvyčajnou rozmanitosťou druhov. Pre niektoré sú bezpečným úkrytom, pre ďalšie biotopom na hniezdenie alebo miestom odpo-

činku pri ťahu. Svoje zastúpenie tu mali kačice, chochlačky, potápky, čajky, chriaštele, kalužiaky, volavky, ale aj trsteniariky, trasochvosty a množstvo iných druhov.

Preparáty sladkovodných druhov rýb, ktoré boli na výstave prezentované, pochádzajú z dielne renomovaného preparátora Milana Žiaka z Trnavy. Ich akvizíciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia. V rámci ostatného projektu „Akvizícia do zbierkového fondu zoológie“, realizovaného v roku 2019, boli súčasne nadobudnuté aj dermoplastické preparáty vtákov, pochádzajúce z dielne preparátora RNDr. Stanislava Harvančíka.

Ing. Lenka Krošláková

u. fond
na podporu
umenia

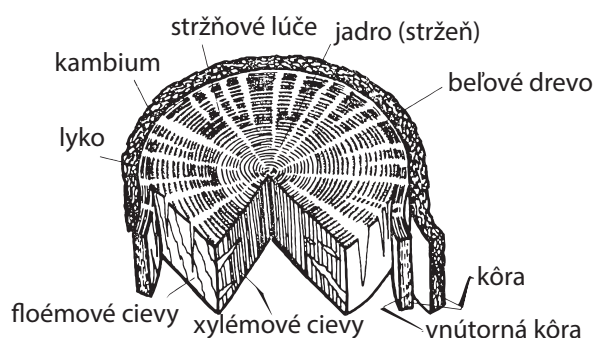

Stromy v špecializovaných programoch pre deti

Múzeum v oblasti kultúrno-vzdelávacej činnosti popri tradičných prezentačných programoch čoraz častejšie využíva aj netradičné formy. Inovatívnymi a čoraz viac populárnymi sa stali prezentačné podujatia s tvorivými dielňami predpokladajúce priamu účasť návštevníkov s možnosťou overiť si niektoré ich schopnosti a zručnosti. Aj týmito aktivitami metódou zážitkového učenia múzeum prispieva k snahe vytvoriť vhodný priestor pre poznávanie, relaxáciu a rozvíjanie vlastnej kreativity a ozvláštniť edukačný proces viacerých vyučovacích predmetov. Spomedzi tematicky rôznorodých prírodovedných programov múzeum zrealizovalo viacero úspešných podujatí približujúcich stromy ako neobyčajne špecifické organizmy, od ktorých bytostne závisí život na našej planéte.

Tvorivá dieľňa Čo prezrádza strom (2010) predškólkom odpovedala na otázky, prečo sú stromy zelené, ktoré z nich rastú do obrovských výšok alebo podľa čoho rozpoznávame ich vek. Najmenších upútalo maľované čítanie s príbehom o nespokojnom smriečku a rozprávky o stromoch v lese. So zelenými veľikánmi sa zoznámili aj prostredníctvom ilustrácií, riekaniek a hádaniek. Školákom podujatie oživilo poznatky o jednotlivých častiach stromov, rozmanitých tvaroch korún, listov a plodov. Stromy prirovnalo ku obytným vežiakom v prírode, ktorých poschodia poskytujú prístrešok a obživu rôznym živočíšnym druhom. Zábavu i poučenie tu našli pri vypracovaní pracovných listov, testov, tajničiek, osemsmeroviek a dopĺňovačiek.

Diagram rezu kmeňom dubu

Zážitok z kreatívnych činností umocnili vlastnoručne zhotovené farebné koláže z odtlačkov listov či obrázky z kôry.

Podujatie Keď šumia stromy (2019) deťom prezradilo, prečo sú stromy na jeseň pestrofarebné, z ktorých lístie opadáva a z ktorých nie, alebo čo sú letokruhy. Upozornilo predovšetkým na ich nezastupiteľný význam v prírode i pre samotného človeka. Z poskytnutých informácií lektorov si deti mohli uvedomiť, že stromy predstavujú jedinečné továrničky, ktoré svojimi listami čistia vzduch, regulujú vlhkosť ovzdušia a prostredie obohacujú o nenahraditeľný kyslík. Veď len zelený list dokáže aj v najmenšej bunke preniesť energiu zo slnečného svetla do molekúl cukru a škrobu, a tak roztočiť kolobeh života na Zemi. Podujatie pripomenulo mnohoraký hospodársky úžitok drevín, najmä využitie tejto najdôležitejšej suroviny a objasnilo výrobu papiera.

Prostredníctvom inštalovaných exponátov, prírodnín, spoločenských a interaktívnych hier školáci rozlišovali naše najčastejšie rastúce listnáče a ihličnany. Popri tom si uvedomovali rozdielne vlastnosti dreva, aj to, čo je z toho-ktorého stromu vyrobené. Mnoho zaujímavostí sa dozvedeli o stromoch rekordéroch, napríklad, ktorý druh stromu na svete a na Slovensku je najstarší, najvyšší, či najťažší. Zo širokej ponuky tvorivých aktivít si účastníci vzhľadom na svoju vekovú kategóriu vybrali, využili vlastnú kreativitu a vyrábali rôzne drobnosti z modelovacej hmoty, listy rozmanitých druhov stromov v krásnych jesenných farbách alebo netradičné kvety a kytice z prírodných javorových listov. Najviac obľúbenou aktivitou sa stalo vyfarbovanie sadrových odliatkov plodov a listov drevín, ktoré si so sebou deti odnášali ako talizmany.

Keď šumia stromy

Ing. Oľga Kostolná

Malé pivovary a ich dopad na pivovarníctvo Slovenska

Pivovarníctvo ako odvetvie v období 20. storočia až do súčasnosti prešlo mnohými zmenami nielen na úrovni celosvetovej, ale aj slovenskej, resp. československej. Do 20. storočia vstúpilo slovenské pivovarníctvo s približne 40 pivovarmi s tým, že dominantné postavenie, technologicky aj kapacitne, mal pivovar Stein v Bratislave a Bauernebl v Košiciach. Je nutné pripomenúť, že kapacitne absolútne nestačili na českú konkurenciu, napríklad na pivovar Plzeň, čo sa ukázalo v rokoch 1. Československej republiky. Po 2. svetovej vojne bolo naše pivovarníctvo v lepšej kondícii ako české. Po roku 1948 nastúpilo znárodňovanie majetku. Vytvorené boli tri štátne podniky, neskôr počet pivovarov rástol. Po roku 1989 sa situácia opäť začala meniť. Postupne rástol vplyv kapitálu nadnárodných korporácií, predovšetkým firiem Heineken a SABMiller. Heineken kúpil pivovar Corgoň v Nitre, Zlatý Bažant v Hurbanove, Gemer v Rimavskej Sobote a Martiner v Martine. SABMiller kúpil zase topoľčiansky pivovar Topvar a veľkošarišský Šariš. Tretím najväčším pivovarom bol Steiger, nachádzajúci sa vo Vyhniach (naš najstarší fungujúci pivovar) a štvrtým je Banskobystrický pivovar Urpiner. Pokiaľ ide o kapacitu predaja, stav platí dodnes. Už v období po roku 2000 fungovalo niekoľko malých pivovarov.

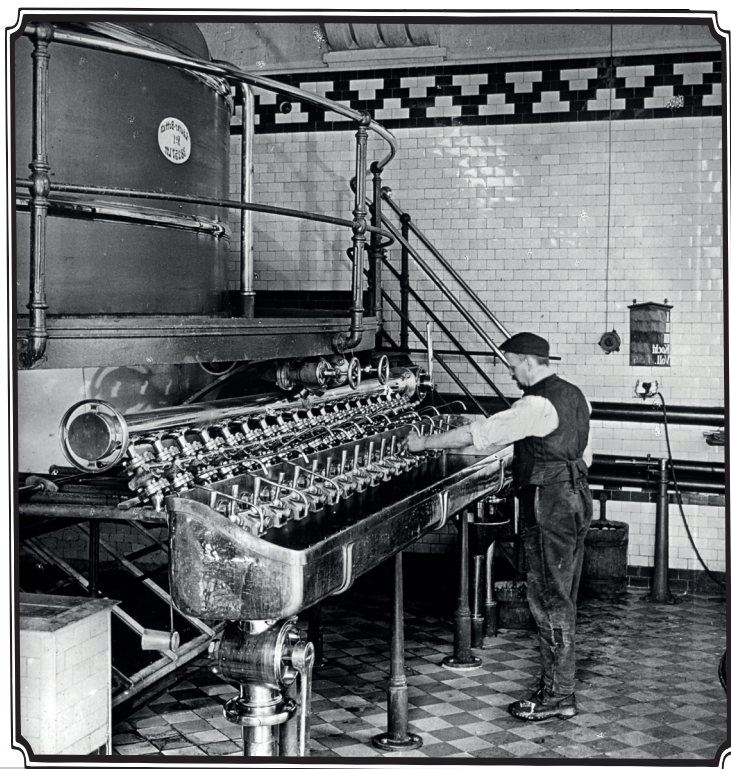
Vznikla situácia, ktorá pestrosti ponúkaných produktov veľmi nepriala. Nadnárodné korporácie sa snažili zachovávať regionálne značky z dôvodu ich známosti a popularity medzi domácim obyvateľstvom.

Vo viacerých prípadoch ale došlo k úprave receptúr či k presunom výroby. Z pohľadu mnohých pivárov nastala „unifikácia“ chutí, navyše, viaceré značky postupne zanikli alebo sa dostali do problémov. Nastal čas importovaných pív, prípadne navarených v rámci nadnárodných koncernov v pivovaroach, kam sa výroba koncentrovala. Ide o produkty široko dostupné, pomerne lacné, vyhovujúce obyvateľstvu v rôznych regiónoch sveta, teda „unifikované“. Nadnárodné koncerny navyše dokázali zabezpečiť dodávky piva aj do menej frekventovaných regiónov a poskytovali prevádzkarom aj vybavenie predajní a servis, čo sa malým pivovarom nedarilo. Preto sa časom v mestách a obciach na Slovensku postupne objavilo niekoľko vybraných značiek, napríklad Corgoň, Zlatý Bažant, Šariš, Topvar. Z dovozových to boli hlavne české značky. Postupne sa medzi spotrebiteľmi objavili hlasy, ktoré preferovali uvedenie na trh aj iných, menej populárnych pivných štýlov a chutí, čím sa prejavil príklon k popularite lokálnych pivovarov. To sa odrazilo na pomalom raste malých pivovarov. Počet malých pivovarov vo svete začal narastať v priebehu 80. rokov. Územie Slovenska zasiahla táto vlna pomerne nedávno, o to však silnejšie. Na Slovensku ešte v roku 2008

fungovalo 6 aktívnych malých pivovarov. O 6 rokov neskôr ich už bolo vyše 30, pričom ich počet stále narastal. Aj napriek vzniknutej kríze, ľudia boli ochotní si priplatiť za kvalitný produkt so špecifickou chuťou. Kde bol dopyt, tam bola aj ponuka. V roku 2011 bolo na Slovensku 20 aktívnych mini pivovarov. O rok neskôr ich bolo 26, v roku 2014 fungovalo 35 malých pivovarov. Zlomový bol rok 2015, kedy vzniklo ďalších 12 nových pivovarov, v roku 2017 ich už bolo 64. Tento počet zostal aktuálny aj v nasledujúcom roku a začiatkom roka 2019 sa zvýšil na 67. V súčasnosti je ich ešte viac, celkový počet sa blíži k osemdesiatke.

Na druhej strane, aj keď je množstvo pivovarov pôsobivé, ekonomické odhady sú triezvejšie. V roku 2018 sa na Slovensku vyrobilo 235 miliónov litrov piva a približne ďalších 163 miliónov litrov sa doviezlo.

Pri pomerne nízkej výrobnnej kapacite malých pivovarov neprekvapí, že hospodársky sa na trhu malé pivovary podieľajú asi len 1%. Približne 90% slovenského piva sa varí v dvoch najväčších pivovarochoch, Heineken Slovensko (Hurbanovo) a Plzeňský Prazdroj Slovensko, bývalá spoločnosť Pivovary Topvar (Veľký Šariš).

Armatúra kade

Motívov na založenie minipivovaru je na Slovensku viacero. Niektorí podnikatelia prevádzkovali inú formu podnikania a dospeli k záveru, že menší pivovar by im mohol v podnikaní a získavaní prostriedkov pomôcť, prípadne by mohol zámer vhodne doplniť. Príkladom môžu byť hotelové pivovary. Svoju úlohu tu zohráva aj popularita „domovaričov“, z ktorých viacerí si časom otvorili vlastný, skutočný pivovar. Sú aj takí, ktorí varenie piva berú ako koníček a rozhodli sa, že v odbore

skúsia podnikáť. Nehovoriac o tom, že na začiatku podnikania je možné získať určité dotácie či eurofondy. Návratnosť, v prípade kvalitného produktu a akceptácie verejnosťou, je pritom pomerne dobrá. Nemožno sa preto čudovať, že počet pivovarov stále narastá. Založiť pivovar však nie je jednoduchý proces. Popularita malých pivovarov ale aj tak dosiahla štádium, že chtiac-nechtiac museli na ne reagovať aj väčší hráči na trhu. Možno ani nie kvôli objemom predaja či finančnému podielu z celkových výnosov, ale skôr kvôli rastúcej obľube u ľudí a postupne sa meniacemu pivnému trhu. Jednou z takýchto reakcií bolo napríklad uvedenie piva Zlatý Bažant IPA na trh v roku 2016. Štýl IPA, aj napriek dominancii ležiaku, je stále populárnejší a viaceré veľké pivovary v okolitých štátoch ho zaviedli do výroby. Pivo bolo navarené v rámci „zimných špeciálov“, ktoré pivovar uvádzal na predvianočný trh od roku 2006. O rok neskôr prišiel so svojou „ipou“ aj pivovar Steiger (Manjula IPA) a v rámci programu „Voľba sládkov“ predstavili produkty aj Pivovary Topvar. Minulý rok pivovar Heineken Slovensko (Hurbanovo) predstavil trojicu pív, ktoré boli štýlom nápoja a dizajnom inšpirované malými pivovarmi. Išlo o sériu pív Hurban legend – Weizen, Bock a IPA. Pivovar uviedol piva na trh s tým, že chcel aj bežným pivárom predstaviť niektoré štýly remeselných pív, tzv. pivných špeciálov. Tieto sú v súčasnosti dostupné napríklad v supermarketoch a sú ponúkané za primerané ceny. Minulý rok predstavil svoj „ejl“ aj pivovar Plzeňský Prazdroj Slovensko (Šariš).

Dôležitý krok v reakcii na malé pivovary urobila v roku 2018 spoločnosť Heineken. Predstavila svoj vlastný malý pivovar Bradáč, ktorý mal ponúkať remeselné pivo. Nielen svoje vlastné (navarené v zahraničí, avšak predávané pod vlastnou značkou), ale tiež piva iných menších pivovarov, ktoré Heineken vlastní (Lagunitas, Affligem, MortSubite). Išlo o pivovar kočovný. Spočiatku bolo pivo Bradáč distribuované v podnikoch predávajúcich remeselné pivo, postupne sa však začalo šíriť asi do 150 klasických podnikov po celom Slovensku. Je zrejmé, že ako projekt spoločnosti Heineken bol pivovar Bradáč prijatý na remeselnej scéne dosť rozporuplne. V budúcnosti sa plánuje v Bratislave pre pivovar Bradáč postaviť vlastnú budovu s reštauráciou, a tak už nebude pivovarom kočovným. Výrobná kapacita má byť cca 6 000 – 7500 hl piva za rok, pričom priemerný malý pivovar na Slovensku má kapacitu nastavenú na cca 1000 hl za rok.

Ako vidno, malé pivovary ovplyvnili slovenský pivný trh, aj keď nie silou peňazí či objemom predaja, predsa sa im podarilo vyvolať vlnu záujmu o iný, u nás netypický druh produktu.

Mgr. Ondrej Godál

Od 14. januára do 2. marca 2020 sa v priestoroch múzea konalo prezentačné podujatie s tvorivou dielňou nazvané „Paleolit – staršia doba kamenná“. Jeho cieľom bolo deťom materských a základných škôl priblížiť toto najdlhšie trvajúce obdobie ľudských dejín, ktorého začiatok spadá do obdobia treťohôr a štvrtohôr a je preň typické používanie kamenných pracovných nástrojov.

Začiatky skúmania tohto obdobia sú spojené s geologickými výskumami v 17. – 18. storočí, pri ktorých sa podarilo získať nálezy kostných zvyškov a kamenných artefaktov. V 19. storočí sa vedci snažili o vytvorenie chronologických systémov a o usporiadanie dejín od najstarších čias. V roku 1819 vytvoril Christian Jürgensen Thomson trojdobú periodizáciu, známu už z antiky. Ide o usporiadanie jednotlivých období podľa hlavného druhu používanej suroviny na dobu kamennú, bronzovú a železnú. Jedným z pokračovateľov jeho práce bol John Lubbock, ktorý vo svojom diele z roku 1865 (*Prehistoric Times*) rozdelil dobu kamennú na paleolit, čiže staršiu dobu kamennú a neolit, mladšiu dobu kamennú. Termín paleolit pochádza z gréčtiny a doslovný preklad znamená vek kameňa: palaios – starý, lithos – kameň. Dnešné rozdelenie paleolitu v európskom prostredí vychádza z geochronologického princípu a je vyčlenený starý (spodný), stredný, mladý (vrchný) a neskorý stupeň.

Skúmanie paleolitu je v rámci archeológie špecifické a je silno späté so zmenami prírodných podmienok. Celý paleolit prebieha v období posledného úseku kenozoika štvrtohôr (kvartér, antropozoikum), pre ktoré je typické striedanie chladných ľadových (glaciálov) a teplejších medziľadových období (interglaciálov) v miernom podnebnom pásme a striedanie doby dažďov (pluviálov) a doby sucha (interpluviálov) v tropickom podnebnom pásme.

Rekonštrukcia ohniska

Pre poznanie paleolitu majú veľký význam úlomky kostí predchodcov ľudí, ktoré sú základným prameňom pre objasnenie vzniku a vývoja ľudského druhu. Pri ich analýze archeológia spolupracuje s paleoantropológiou, ale aj genetikou a biochémiou. Prví predchodcovia ľudí sa na Zemi objavili už na prelome treťohôr a štvrtohôr, hlavne tam, kde mali dobré podmienky pre život. Za kolísku ľudstva sa považuje Afrika, kde bolo napríklad na lokalite v Olduvajskej rokline nájdené množstvo nálezov kostrových pozostatkov druhu *Homo habilis* (človek zručný). Pred ním, ešte v období treťohôr, boli najdokonalejšími bytosťami opice a opoludia, ktorých predstaviteľom je napríklad *Australopithecus africanus*. *Homo habilis* sa živil predovšetkým zberom plodov, korenkov a vajec a používal prvé nástroje vyrobené z kameňa alebo kosti. Žil v tlupách, ktoré boli zo začiatku menšie a dorozumieval sa prvými znakmi a posunkami. Po ňom sa na Zemi objavujú ďalšie vývojové vetvy človeka ako je napríklad *Homo erectus* (človek vzpriamený) z obdobia staršieho paleolitu alebo *Homo neandertalis* (človek neandertálsky) z obdobia stredného paleolitu. *Homo erectus* žil v tlupách, používal oheň, lovil, budoval si prístrešky, vyrábal funkčné kamenné nástroje (pästný klin) ako aj nástroje drevené. *Homo neandertalis* je typickým predstaviteľom predchodcov človeka v Európe. Bol predovšetkým lovcem a zberačom, žil v tlupách, poznal oheň, vyrábal kamenné a drevené nástroje, mal kožený odev, budoval stále táboriská, obýval voľný terén na brehoch riek, neskôr aj skalné prístrešky a jaskyne a pravdepodobne pochovával mŕtvych. Skladba lovených zvierat neandertálcov väčšinou pozostávala z nosorožca srstnatého, mamuta alebo medveďa jaskynného (predchodcovia dnešných druhov). Pôvodne sa predpokladalo, že lov spočíval vo vykopaní jamy s rôznymi zahrotenými kolmi na dne, do ktorých sa nahnali zvieratá a následne boli usmrtené. Dnes sa však preferuje názor, že hlavne v prípade mamutov by bolo nemožné vykopať dostatočne veľkú jamu do zmrznutej pôdy bez náradia takmer holými rukami. Preto boli tieto zvieratá pravdepodobne lovené tak, že ich zahnali do bažiny alebo na útes, z ktorého spadli a potom boli zabité kameňmi a oštepami. Práve drevené oštepy boli v tomto období najpoužívanším lovným nástrojom. V neskoršom období boli upravované a hrot bol vyhotovený z kameňa.

Obdobie paleolitu v (terajšom) okrese Topoľčany, ktorým sa zaoberali viacerí archeológovia pôsobiaci v Tribečskom múzeu, je zastúpené všeobecne datovanými lokalitami Koniarovce a Šalgovce.

Z Koniaroviec (bez presnejšej lokalizácie) pochádza štiepaný nástroj z bieleho kremenca, deponovaný z AÚ SAV pravdepodobne v roku 1971, zaradený E. Wierdermannom do obdobia paleolitu. Zo Šalgoviec bol M. Poláčekom pri prieskume v roku 2001 získaný zlomok pravdepodobne paleolitickej čepele a paleolitickeho nástroja. Presnejšie datované nálezy pochádzajú zo stredného až mladého paleolitu z jaskyne Čertova pec pri Radošine. Do obdobia mladého paleolitu zaradil E. Opluštil aj nálezy z hliníka v Topolčanoch pri ceste do Krušoviec, nálezy z obce Jacovce a pravdepodobne aj nálezy z lokality Topolčany – Kalvária, ktorú spomína aj J. Porubský. Z obce Jacovce pochádza kamenný nástroj trojuholníkového tvaru s okrajovou retušou. Bol získaný z lokality stará tehelňa počas prieskumu E. Opluštila v máji 1969 na podnet informácie PhDr. J. Bártu o štiepanej industrii, ktorá je uložená vo viedenskom múzeu.

Opracovaný fragment mamutieho kla

V Topolčanoch, na polohe Kalvária, boli pri kopaní základov pre rodinný dom v hĺbke 2 m údajne získané malé uhlíky z ohniska a taktiež fragment mamutieho kla z jednej strany zbrúseného, ktorý zachránil v novembri 1971 E. Opluštil.

Mgr. Peter Gábor, PhD.

Nové publikácie v odbornej knižnici múzea

u. fond
na podporu
umenia

Múzejná knižnica je organizačnou zložkou múzea. V zozname knižníc Slovenskej republiky je evidovaná ako špeciálna knižnica. V jej fonde sa nachádza viac ako 9100 kníh z rôznych vedných oblastí zastúpených v múzeu, ako aj starých a vzácných tlačí a periodík. Návštevníci knižnice oceňujú mnohé jedinečné tituly, ktoré múzeum získalo vo svojich počiatkoch pri jeho vzniku. Najstaršie sú z konca 16. a začiatku 17. storočia, mnohé v maďarskom, latinskom alebo nemeckom jazyku. Múzejnú knižnicu využívajú predovšetkým odborní zamestnanci múzea pri plnení úloh v oblasti vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti, pri spracovaní zbierkových fondov a pri realizácii kreatívnych múzejných programov kultúrno-výchovného a vzdelávacieho charakteru. Užívateľmi sú aj záujemcovia z radov širokej verejnosti.

Tak ako v predchádzajúcich rokoch, aj v roku 2019 Tribečské múzeum podalo Fondom na podporu umenia žiadosť o finančnú podporu projektu „Akvizície do fondu múzejnej knižnice“, zameraného na jeho rozšírenie. Cieľom bolo doplniť knižničný fond o nové ale i staršie tituly odbornej literatúry, ktoré v ponuke knižnice absentovali.

Projekt na akvizíciu kníh bol Fondom na podporu umenia schválený a zrealizovaný do konca roku 2019. V rámci povinného spolufinancovania prispel aj Ni-

triensky samosprávny kraj ako zriaďovateľ múzea. Obstaranie nových odborných publikácií bolo realizované na základe požiadaviek odborných pracovníkov z jednotlivých vedných odborov zastúpených v múzeu. Zakúpených bolo 66 publikácií z vedných odborov a tematických oblastí: archeológia, história, etnológia, botanika, zoológia, geológia, paleontológia, múzejná pedagogika a pivovarníctvo. Zastúpená je taktiež regionálna literatúra. Zoznam zakúpených publikácií je zverejnený na webovej stránke múzea.

Nové knižné prírastky, ako aj staršie knižné tituly sú prístupné aj verejnosti na prezenčné štúdium. Knižnica je pre verejnosť otvorená v utorok a vo štvrtok.

Aj v roku 2020 pokračujeme v zavedenom trende získavania finančných prostriedkov na akvizíciu odbornej literatúry. Žiadosť o poskytnutie dotácie na rok 2020 bola múzeu Fondom na podporu umenia schválená a tento projekt bude realizovaný v najbližších mesiacoch.

Mária Bagová

Múzeum už dlhodobo spolupracuje s inštitúciami, ktoré sa starajú o klientov (deti, mládež, dospelí) s rôznym zdravotným postihnutím a v spolupráci s nimi organizuje pravidelné podujatia. Za podpory Ministerstva kultúry SR a Nitrianskeho samosprávneho kraja sa v roku 2019 realizoval projekt „Dvere múzea dokorán II“, ktorý voľne nadviazal na projekt „Dvere múzea dokorán“ z roku 2017. Na projekte s múzejníkmi spolupracovali pracovníci zariadenia sociálnych služieb „V KAŠTIELI“, ZSS Horné Obdokovce.

Tak ako predchádzajúci, aj tento projekt bol rozdelený na dve etapy. Prvá etapa obsahovala päť prednášok s tematicky nadviazanými tvorivými dielňami a kreatívnymi činnosťami na získanie znalostí a zručností z rôznych oblastí vývoja spoločnosti a prírody regiónu.

Prvá prednáška z tematickej oblasti pod názvom „Človek a príroda“ bola zameraná na ekológiu a environmentalistiku. Klienti primeranou formou získali poznatky o ochrane prírody v regióne stredného Ponitria, národných parkoch SR a o problémoch životného prostredia. Tvorivá časť zahŕňala dekupáž - zdobenie kvetináčikov servítkovou technikou s rastlinnými a živočíšnymi motívami, prácu so včelím voskom, výrobu ozdobných predmetov z rôznych prírodných a dekoračných materiálov.

Do vodného sveta sme sa preniesli témou „Svet pod hladinou“ zameranou na vodné ekosystémy. Prezentované boli nielen organizmy žijúce vo vodnom prostredí – ryby, ale aj živočíchy obývajúce okolie vôd. Tvorivé schopnosti si klienti vyskúšali pri práci s hrnčiarskou hlinou, farbení sadrových odliatkov vodných živočíchov zo silikónových a plastových foriem, maľovaní na drevené výrezy. Klientov zaujalo sledovanie rybích šupín cez digitálny mikroskop.

Téma „Príbeh piva“ bola zameraná na prezentáciu vývoja pivovarníctva na našom území a súčasného stavu v tomto odvetví, ako aj postupu varenia tohto „zlatého“ nápoja. Doplnená bola fotkami zo zbierok múzea. Aktivity v rámci tejto témy zahŕňali techniku maľovania na textil, rytie rôznych pivovarníckych motívov do kože, modelovanie pohárov, krígľov a erbov.

Tematická oblasť „Od mušlí k bankovkám“ priblížila históriu vzniku a vývoja platidiel na našom území. Po získaní základných informácií o mušliach, používaných v minulosti ako platidlo, minciach a bankovkách nasledovalo pozorovanie bankoviek pod mikroskopom a napokon ich tvorivé spracovanie rôznymi výtvarnými technikami – maľovanie, modelova-

nie z hrnčiarskej hliny, farbenie sadrových odliatkov mušličiek a výroba mincí so sadry.

Do sveta vyšších rastlín nás preniesla téma „Stromy a kry“, ktorá ukončila prvú etapu projektu. Pútavé rozprávanie o lesných ekosystémoch, ich význame, spoznávanie domácich druhov drevín a ich plodov ukončilo prednáškovú časť projektu. Tvorivé aktivity boli zamerané na farebné dotvorenie sadrových odliatkov listov a plodov, prácu s hrnčiarskou hlinou a dekoračným materiálom, maľovanie na maliarske plátna na ráme a lepenke, či pozorovanie listov pod mikroskopom.

Projekt bol ukončený výstavou predmetov zhotovených klientmi zariadenia sociálnych služieb počas tvorivých dielní. Pri výtvarných námetoch sa naplno prejavil ich talent a schopnosť prejavu vnútorného cítenia a videnia, ktoré rozvinuli do podoby kresieb alebo výroby trojrozmerných predmetov. S pomocou zamestnancov domova sociálnych služieb a pracovníkov múzea vytvorili z rôznych materiálov skutočné umelecké diela na vysokej estetickú úroveň. Po skončení výstavy si predmety prevzala spolupracujúca inštitúcia „V Kaštieli“, ZSS Horné Obdokovce, ktorá si ich vystavila vo svojich priestoroch.

Účelom projektu bolo primeranou formou sprístupniť dospelým so zdravotným postihnutím kultúrne, historické či prírodné hodnoty regiónu, ktorými múzeum prostredníctvom zbierkových predmetov a iných dokumentačných fondov disponuje. Dôležitým prvkom bol aj rozvoj ekologického a environmentálneho cítenia formovaním kladného vzťahu k ochrane prírody a krajiny.

V tomto roku bol MK SR podporený projekt „Na spoločnej ceste“, ktorý vhodnou prezentačnou formou s využitím vybraných predmetov zo zbierkového fondu podporuje a rozvíja kultúrne potreby seniorov. Na projekte budú spolupracovať odborní zamestnanci Tribečského múzea v Topolčanoch so zamestnancami a klientmi zariadenia sociálnych služieb. Vzhľadom na situáciu spojenú s pandémiou vírusu Covid-19 zostáva realizácia projektu otázná.

MINISTERSTVO KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

NITRIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

Mgr. Ľubomír Opáth

VEDELI STE, ŽE...

- ...v niektorých oblastiach prímorského štátu Papua-Nová Guinea je ročný úhrn zrážok až 10 m?
- ...najstaršími skamenelinami sú stromatolity, skamenené útesy, ktoré vznikli zo siníc a baktérií pred 3,5 miliardami rokov?
- ...v jure bola priemerná teplota zemského povrchu o tri stupne vyššia ako je dnešný priemer?
- ...až 12 % zemskej kôry tvorí kremeň?
- ...priemer dažďovej kvapky je 1 až 2 mm-?
- ...teplota bazaltovej magmy je až 1 250 °C?
- ...na vrchole Kilimandžára sa nachádzajú ľadovce?
- ...najstaršie skameneliny mnohobunkových živočíchov majú 700 miliónov rokov?
- ...najväčší kus diamantu - Cullinan bol nájdený v južnej Afrike v roku 1905 a vážil 3106 karátov (0,62 kg)?
- ...asi 75 % svetovej sladkej vody je zmrznutej v ľadovcoch?
- ...najrýchlejšie na svete sa pohybuje ľadovec Quarayaq v Grónsku, ktorý sa posunie až o 20 - 24 m za deň?
- ...zemská biosféra siaha od morských hĺbín asi 15 km vysoko do atmosféry?
- ...burgesské bridlice v Britskej Kolumbii (Kanada), staré 550 miliónov rokov, obsahujú skameneliny 20 - 30 hlavných skupín článkonožcov. Dnes existujú už len štyri skupiny.
- ...balvany v Death Valley sa posúvajú z miesta na miesto, pričom za sebou zanechávajú stopy. Predpokladá sa, že ich po daždi posúva silný vietor.
- ...aj blesky vedia vytvoriť minerály? Keď náhodný blesk udrie do piesku, môže sa stať zdrojom vzniku malých kryštálov prírodného skla zvaných fulgurity.

Mgr. Jana Prícka

Pod'akovanie

Koniec roka 2019 sa niesol v znamení viacerých zmien. Pracovnú činnosť v múzeu ukončili a odišli do dôchodku naši traja dlhoroční kolegovia:

PhDr. Blažena Šmotláková nastúpila na pozíciu odbornej zamestnankyne – etnografky múzea v auguste 1981. Od januára 1990 zároveň zastávala funkciu riaditeľky. Svojou neúnavnou prácou sa pričínila o rozvoj odbornej, kultúrno-vzdelávacej a prezentačnej činnosti. S jej menom sa spájajú bohaté edičné a vedecko-výskumné aktivity v oblasti etnológie a muzeológie. Autorsky sa podieľala na mnohých publikáciách a monografiách.

Mgr. Božena Petrášová pracovala na pozícii samostatný odborný pracovník – geológ. Bola kurátorkou zbierkových fondov geológie, mineralógie, petrografie a paleontológie. Vybudovala hodnotnú zbierku minerálov. Je spoluautorkou libreta a technického scenára prírodovednej expozície. Pripravila množstvo výstav a iných prezentačných podujatí.

Ľubomír Labuda pracoval ako výtvarník – fotograf. Jeho kreatívne výtvarné vlohy sa významným spôsobom prejavili pri inštaláciách výstav, stálej expozície a iných prezentačných podujatí. Ako autor ilustračných kresieb, fotografií a grafického dizajnu sa podieľal na tvorbe mnohých publikácií, propagačných a informačných materiálov vydaných v rámci edičnej činnosti múzea.

Ďakujeme Vám za roky či desaťročia strávené v našom múzeu, za Vašu obetavú prácu, vďaka ktorej sa mohlo múzeum úspešne rozvíjať a posúvať vpred.

kolektív zamestnancov múzea

PONUKA DO VAŠEJ KNIŽNICE

Zdravie, šťastie, pokoj svätý vinšujeme vám...
Fašiangy, Turíce, Veľká noc príde...
Tribečské múzeum v Topolčanoch, 1961 – 2011
Skvosty z depozitára
Na misu mi dajte,...
Chránená príroda okresu Topolčany

Pozvánka do expozície Príroda stredného Ponitria

Expozícia poskytuje pomerne ucelený prehľad o neživej prírode a o zástupcoch fauny a flóry typických pre región stredného Ponitria. Sledované územie, ktoré je ohraničené Nitrianskou pahorkatinou a pohoriami Tribeč, Považský Inovec a Strážovské vrchy, sa vyznačuje veľkou členitosťou reliéfu, pestrým geologickým podkladom a bohatou biologickou diverzitou. Geologickú stavbu regiónu dokumentujú súbory hornín základných geologických jednotiek podieľajúcich sa na geologickom zložení územia. K pozoruhodným exponátom patria fosílné zvyšky neogénnych chobotnatcov – mastodontov. Druhové zastúpenie rastlín a živočíchov v biotopoch lesov a krovín, skál, stepí a leso-stepí, polí, lúk, pasienkov a vôd prezentujú zoologické preparáty, herbárové položky i voľne sušené rastliny.

KONTAKTY

Tribečské múzeum v Topolčanoch, Krušovská 291/1, 955 01 Topolčany

Tel./fax: 038/5323 021 (riaditeľka), tel.: 038/5323 253 (ústredňa)

office@tribeckemuzeum.sk

Tribečské múzeum, Topolčany

Tribečské múzeum v Topolčanoch

Internetová stránka múzea: www.tribeckemuzeum.sk

Múzejné novinky spod Tribeča

Vydalo: Tribečské múzeum v Topolčanoch, zriaďovateľ Nitriansky samosprávny kraj. Zodpovedná: Janka Burianová, riaditeľka TM, Ing. Lenka Krošláková. Texty a fotografie: Odborní zamestnanci TM. Texty neprešli jazykovou úpravou. Grafická úprava: Mgr. art. Patrik Kucha. Tlač: Tristanpress, spol. s r.o., Topolčany.